

ผลการสำรวจสภาพการบริหารงานการทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาล
ระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การสำรวจสภาพการบริหารงานการทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรเป็นครูบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาล จำนวน 70 คน ซึ่งได้รายชื่อและสถานที่อยู่จากกองโรงเรียนมัธยม กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ก่อนที่จะออกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ จากหนังสือวารสาร เอกสาร และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนบางแห่ง คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้รับจากการเรียนวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ (Research in Librarianship) เพื่อนำมาประกอบเป็นเนื้อหาในแบบสอบถาม อันจะสามารถคลุมเรื่องราวที่จำเป็นในการที่จะตอบความมุ่งหมายในการวิจัยให้ได้ทั้งหมด หลังจากสร้างแบบสอบถามแล้ว ได้นำแบบสอบถามที่ทำขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยส่วนหนึ่ง เพื่อตรวจดูว่า ข้อความในแบบสอบถามตอนใดบ้างที่ยังคลุมเคลือ ไม่ชัดเจนพอ เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่อง และหาทางแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ จนแน่ใจว่า ไม่มีข้อความตอนใดทำให้ผู้ตอบเกิดความสงสัย และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษามาตรวจอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงจัดพิมพ์

แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น มีลักษณะที่กระชับรัด ได้เนื้อความ สะดวกและประหยัดเวลาในการตอบมากที่สุด จึงได้ตั้งคำถามที่มี 2 ลักษณะด้วยกันคือ คำถามแบบเปิดโอกาสให้เลือกตอบจากหลายคำตอบและคำถามที่แสดงความคิดเห็นได้ แบบสอบถามเริ่มต้นด้วย จุดหมายนำจากผู้วิจัย ถึงครูบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัย เพื่อแจ้งให้ทราบถึงชื่อผู้ดำเนินการวิจัย โครงการวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีการและประโยชน์ของงานวิจัยที่จะได้รับเมื่อโครงการนี้สำเร็จ พร้อมกันนี้ก็กำหนดระยะเวลาที่ให้

ส่งแบบสอบถามคืน และให้คำมั่นยืนยันว่าคำตอบที่ส่งมาจะถือเป็นความลับ จะไม่มีการเปิดเผยชื่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด โดยจะแสดงข้อมูลในรูปแบบตัวเลขเท่านั้น

ส่วนสำคัญคือ เนื้อหาสาระของแบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสภาพของ โรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย

เพศ อายุ คุณวุฒิ และการทำงาน

ตอนที่ 3 สอบถามถึงสภาพที่แท้จริงของห้องสมุดซึ่งประกอบด้วย สถานที่, ครูภัณฑ์, หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์, งบประมาณ, บุคลากรและบริการ

ตอนที่ 4 สอบถามปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการทำบัตรรายการในห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาด้านผู้บริหาร ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านครุภัณฑ์ ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาการให้บริการ และปัญหาการใช้บัตรรายการ

ตอนที่ 5 เป็นความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์บัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียน พร้อมด้วยข้อเสนอแนะในการแก้ไขและปรับปรุง การทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้ตอบแบบสอบถามโดยทางไปรษณีย์ และให้ผู้ตอบส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย เมื่อตอบเรียบร้อยแล้ว โดยทางไปรษณีย์เช่นกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความสะดวกในการส่งแบบสอบถามคืน โดยการติดแสตมป์และพิมพ์ชื่อ ที่อยู่ ของผู้วิจัยไว้ในแบบสอบถามสำหรับส่งกลับคืน สำหรับบางโรงเรียนผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปส่งและรับคืนด้วยตนเอง พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพิ่มเติมเมื่อจำเป็น

การส่งแบบสอบถามได้เริ่มส่งเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2518 กำหนดให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนภายในวันที่ 23 มิถุนายน 2518 เมื่อใกล้กำหนดได้โทรศัพท์เตือนผู้ที่ยังมีไม่ส่งแบบสอบถามคืนอีกครั้งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รอรับแบบสอบถามจนถึงวันที่ 7 กรกฎาคม 2518 แบบสอบถามที่ได้รับมีจำนวนไม่เพียงพอ จึงได้ส่งแบบสอบถามพร้อมด้วยจดหมายนำจากผู้วิจัย เพื่อขอความร่วมมืออีกเป็นครั้งที่ 2 โดยกำหนดรับแบบสอบถามคืนเป็นครั้งสุดท้ายในวันที่ 4 สิงหาคม 2518 เมื่อรวบรวมแบบสอบถามจากครูบรรณารักษ์ที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากรได้เป็นจำนวนพอเพียงแล้ว ได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คิดค่าตอบเป็นร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของครูบรรณาธิการ สภาพของห้องสมุดโรงเรียน ครูภักดิ์ที่จำ เป็นสำหรับการทำบัตรรายการงบประมาณ บุคลากร บริการและการทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนโดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$P = \text{ค่าอัตราส่วนร้อย}$$

$$f = \text{จำนวนคนที่ตอบปัญหาในข้อหนึ่ง ๆ}$$

$$N = \text{จำนวนคนที่ตอบปัญหานั้น ๆ}$$

2. ทามัชฌิมเลขคณิตของน้ำหนักคำตอบที่เป็นแบบประเมินค่า และหาค่าเฉลี่ยของจำนวน ครู นักเรียน ห้องเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ อายุ และชั่วโมงสอนของครูบรรณาธิการ หนังสือ วารสาร นักเรียนช่วยงานห้องสมุด นักเรียนและครูที่เข้ามาใช้ห้องสมุด ดังนี้

2.1 กำหนดรหัสให้กับรายการต่าง ๆ ในแบบสอบถาม เพื่อความสะดวกในการถ่ายถอดข้อมูล

2.2 แจกแจงความถี่ของคะแนนทุก ๆ ข้อของแบบสอบถามทุกชุด

2.3 คุณความถี่ (f) ของแต่ละช่วงด้วยน้ำหนักคะแนนประจำของน้ำหนักคำตอบ (x) ที่กำหนด คือ

$$\text{มากที่สุด} = 5$$

$$\text{มาก} = 4$$

$$\text{ปานกลาง} = 3$$

$$\text{น้อย} = 2$$

$$\text{น้อยที่สุด} = 1$$

2.4 หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ของคำตอบแต่ละข้อโดยใช้สูตร

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อ}$$

f = ความถี่

x = คะแนน (น้ำหนักประจำข้อ)

N = จำนวนทั้งหมดของผู้ตอบแต่ละข้อ¹

2.5 ที่ความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อดังนี้

4.6 - 5.0 มากที่สุด

3.6 - 4.5 มาก

2.6 - 3.5 ปานกลาง

1.6 - 2.5 น้อย

1 - 1.5 น้อยที่สุด

2.6 หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคำตอบแต่ละข้อ โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N}\right)^2}$$

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบแต่ละข้อ

f = ความถี่

x = คะแนน (น้ำหนักของคำตอบ)²

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังต่อไปนี้

แบบสอบถามที่ส่งไปยังครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 70 ชุด ได้รับคำตอบกลับคืนมา 62 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88.57 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

¹ประคอง วรรณสุต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู..., หน้า 40.

²เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

โรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 62 โรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้น และมัธยมปลาย 50 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.64 รองลงมาเป็นโรงเรียนระดับมัธยมต้น 11 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 17.74

โรงเรียนที่มีครูสูงสุด คือ 203 คน โรงเรียนที่มีครูน้อยที่สุดคือ 13 คน โดยเฉลี่ยแล้ว มีครู 88.50 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 44.89 คน

โรงเรียนที่มีห้องเรียนสูงสุดคือ 92 ห้อง โรงเรียนที่มีห้องเรียนน้อยที่สุดคือ 6 ห้อง โดยเฉลี่ยแล้วมีห้องเรียน 46.22 ห้อง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 21.06 ห้อง

โรงเรียนที่มีนักเรียนสูงสุดคือ 4,500 คน ที่มีนักเรียนน้อยที่สุดคือ 150 คน ส่วนใหญ่ 18 โรงเรียน มีนักเรียนอยู่ระหว่าง 1,501 - 2,000 คน โดยเฉลี่ยแล้วมีนักเรียน 1,999.47 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 984.11 คน

การจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น เริ่มตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2428 และห้องสมุดตั้งหลังสุดในปี พ.ศ. 2517 ส่วนใหญ่ร้อยละ 48 ตั้งขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2499 ถึง 2507

สถานการณ์ของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 62 คน เป็นหญิง 57 คน คิดเป็นร้อยละ 91.93 เป็นชาย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.07 จะเห็นได้ว่าครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นหญิง

ครูบรรณารักษ์มีอายุปัจจุบันต่ำสุด 20 ปี สูงสุด 53 ปี อายุเฉลี่ย 32.75 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.42 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 16.13 มีอายุระหว่าง 20 ถึง 22 ปี

ในค่านูฉิของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัศึกษามีได้จำกัดว่า จะต้องมีความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง โดยเฉพาะ คั้นนุฉิของครูบรรณารักษ์จึงแตกต่างกัน แต่จากการสำรวจพบว่าครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.84 มีวุฒิระดับปริญญาตรี สำหรับวุฒิบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.31 มีวุฒิระดับ ป.กศ.สูง วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนครุภัณฑ์ห้องสมุดโรงเรียนจำแนกตามวุฒิ

วุฒิ	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิสามัญ		
มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.6 เคิม)	3	4.84
ป.กศ.สูง	14	22.58
ป.ม.	1	1.61
พ.ม.	4	6.45
ปริญญาตรี	34	54.84
ปริญญาโท	6	9.68
วุฒিবรรณรักษ์		
ปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์	4	12.12
ปริญญาตรีวิชาเอกคือวิชาบรรณารักษศาสตร์	7	21.21
ปริญญาตรีในสาขาวิชาอื่น ๆ และอนุปริญญา ทางบรรณารักษศาสตร์	9	27.27
ปริญญาตรีในสาขาวิชาอื่น ๆ และประกาศนียบัตร ชั้นสูงวิชาบรรณารักษศาสตร์	1	3.03
พ.ม. ชุบบรรณรักษ์	2	6.06
ป.กศ.สูง วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์	10	30.31

เป็นที่น่าสังเกตว่า ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีครุภัณฑ์ที่มีวุฒিবรรณารักษศาสตร์ 33 โรง คิดเป็นร้อยละ 53.23 และห้องสมุด -

โรงเรียน 29 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 47.77 ที่มีครูบรรณารักษ์ที่ไม่มีวุฒิบรรณารักษศาสตร์มาก่อน แต่สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และจากจำนวนครูบรรณารักษ์ทั้ง 29 คนนี้มีที่ได้ไปรับการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์จากกรมสามัญศึกษาอีกเป็นจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 79.31 สำหรับหมวดวิชาที่เข้ารับการอบรมนั้น ครูบรรณารักษ์ทั้ง 29 คน ได้ผ่านการอบรมในหมวดวิชาการบริหารและการดำเนินงานห้องสมุดและหมวดวิชาการจัดหมู่หนังสือ และทำบัตรรายการ สำหรับหมวดวิชาการเลือกและการซื้อหนังสือ การเตรียมหนังสือ บริการตอบคำถาม และบริการแก่ครูและนักเรียน มีครูบรรณารักษ์สนใจเข้ารับการอบรมในจำนวนรองลงมา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 96.55 และหมวดวิชาที่ครูบรรณารักษ์เข้ารับการอบรมน้อยที่สุด คือ การสอนนักเรียนให้รู้จักใช้ห้องสมุดคิดเป็นร้อยละ 86.21

งานประจำวันที่ครูบรรณารักษ์ต้องทำภายในห้องสมุดโรงเรียน จากการสำรวจพบว่า ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ 56 คน คิดเป็นร้อยละ 90.32 จัดทำบริการให้ยืม ถึงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 งานประจำวันของครูบรรณารักษ์ที่ต้องทำภายในห้องสมุดโรงเรียน

งานที่ทำ	จำนวน	ร้อยละ
การเลือกและการสั่งซื้อหนังสือ	41	66.12
การจัดหมู่และทำบัตรรายการ	48	77.42
การเตรียมหนังสือออกให้บริการ	51	82.26
การจัดชั้นหนังสือ	51	82.26
บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า	42	67.74
บริการให้ยืม	56	90.32

จากตารางที่ 2 จะสังเกตเห็นได้ว่า ครูบรรณาธิการส่วนใหญ่เสียเวลาการทำงานวันละหลายชั่วโมงในการบริการให้ยืมหนังสือ

นอกจากครูบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนจะมีหน้าที่ทำงานในห้องสมุดแล้ว ยังมีครูบรรณาธิการบางโรงเรียนต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียนอีก เช่น ทำการสอน เป็นครูประจำชั้น ฯลฯ จากการสำรวจพบว่า ครูบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 34 คน คิดเป็นร้อยละ 54.84 ต้องทำงานห้องสมุดและสอนเป็นบางเวลา และที่ทำเฉพาะงานห้องสมุด 23 คน คิดเป็นร้อยละ 37.10 สำหรับครูบรรณาธิการที่เป็นครูสอนและช่วยงานห้องสมุดบางเวลานั้น มี 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.06 เป็นที่น่าสังเกตว่าครูบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องทำการสอนควบคู่ไปกับการทำงานห้องสมุด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งของครูบรรณาธิการ เพราะทำให้เวลาสำหรับทำงานในหน้าที่บรรณาธิการต้องลดน้อยลงด้วย

สำหรับครูบรรณาธิการที่ทำการสอน ได้ทำการสอนในระดับชั้นต่าง ๆ กัน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนครูบรรณาธิการที่ทำการสอนในระดับชั้นต่าง ๆ

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่	ครู	
	จำนวน	ร้อยละ
1	11	28.20
2	14	35.89
3	17	43.59
4	17	43.59
5	10	25.64

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า คุรุบรรณารักษ์ที่ทำการสอนในระดับชั้นต่าง ๆ จำนวน 39 คนนั้น ส่วนใหญ่ทำการสอนในระดับชั้น ม.ศ.3 และ ม.ศ.4 ในจำนวนเท่า ๆ กันคือ 17 คน คิดเป็นร้อยละ 43.59 สำหรับชั่วโมงสอนนั้น คุรุบรรณารักษ์มีชั่วโมงสอนสูงสุด 19 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ และต่ำสุด 4 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ โดยเฉลี่ยแล้วคุรุบรรณารักษ์มีการสอน 12.36 ชั่วโมง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.08 ชั่วโมง วิชาที่สอนนั้นได้สอนในหมวดวิชาที่แตกต่างกันจากการสำรวจพบว่า คุรุบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 41.02 ได้สอนวิชาการใช้ของสมุก ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนคุรุบรรณารักษ์ที่สอนในหมวดวิชาต่าง ๆ

วิชาที่สอน	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาไทย	12	30.76
ภาษาอังกฤษ	8	20.51
วิทยาศาสตร์	1	2.56
คณิตศาสตร์	1	2.56
สังคมศึกษา	14	35.89
พลานามัย	2	5.12
คหกรรมศาสตร์	1	2.56
เกษตรกรรม	1	2.56
การใช้ของสมุก	16	41.02
ภาษาเยอรมัน	1	2.56
ภาษาฝรั่งเศส	1	2.56
อนุภาษาก	2	5.12

ครูบรรณาธิการบางคน นอกจากทำหน้าที่สอนแล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น จากการสำรวจพบว่าครูบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนที่ยังต้องทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.29 และจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 88.71 ไม่ต้องเป็นครูประจำชั้น

นอกจากครูบรรณาธิการจะต้องทำงานในหน้าที่บรรณาธิการ งานสอน และเป็นครูประจำชั้น ทั้งรายละเอียดข้างต้นแล้ว ยังมีครูบรรณาธิการบางโรงเรียนที่ต้องทำงานพิเศษอื่น ๆ คือ ทำงานธุรการของโรงเรียน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 30.64 และงานกิจกรรมของนักเรียนจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.29 จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนี้ ครูบรรณาธิการส่วนใหญ่ต้องทำงานหน้าที่อื่น ๆ นอกเหนือจากงานห้องสมุด คือ ต้องมีชั่วโมงสอนเป็นบางเวลา ดังนั้น เมื่อพิจารณาเวลาการทำงานของครูบรรณาธิการแล้ว จะเห็นว่า มีครูบรรณาธิการที่มีเวลาทำงานให้ห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ 29 คน คิดเป็นร้อยละ 46.77 และมีครูบรรณาธิการ 33 คน คิดเป็นร้อยละ 53.23 ที่ยังไม่มีเวลาทำงานให้ห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ เป็นที่น่าสังเกตว่าครูบรรณาธิการส่วนใหญ่ยังต้องปฏิบัติงานอื่น ๆ ของโรงเรียนอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลให้เวลาการทำงานห้องสมุดน้อยลง

สภาพของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

สถานที่ตั้ง ของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครจัดไว้ในสถานที่ต่าง ๆ กัน ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สถานที่ตั้งของห้องสมุดโรงเรียน

สถานที่ตั้งของห้องสมุด	จำนวน	ร้อยละ
เป็นห้องเฉพาะในอาคาร	57	91.94
รวมกับห้องอื่น ๆ	4	6.45
เป็นมุมหนึ่งในห้องเรียน	1	1.61
รวม	62	100

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าสถานที่ตั้งของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 57 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 91.94 เป็นห้องเฉพาะอยู่ในอาคารเรียนของแต่ละโรงเรียน และสภาพของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 61.29 มีความต้องการขยายเนื้อที่ของห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้น ดังปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สภาพของห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบัน

สภาพของห้องสมุด	จำนวน	ร้อยละ
ใช้การได้ดี	24	38.71
ต้องการเนื้อที่เพิ่มขึ้น	38	61.29
แสงสว่างไม่เพียงพอ	8	12.90
มีเสียงรบกวนจากภายนอก	17	27.42

ครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับการทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียน

จากการสำรวจครุภัณฑ์ที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการทำบัตรรายการ พบว่าอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ พิมพ์ดีด ยังมีจำนวนไม่เพียงพอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ 32 โรงเรียน มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย 1 เครื่อง รองลงมา 2 โรงเรียน มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย 2 เครื่อง ที่มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย 3 เครื่อง มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 1 โรงเรียน และมีห้องสมุดโรงเรียนอีก 27 โรงเรียน ที่ยังไม่มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย

สำหรับเครื่องพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษนั้น พบว่าห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 41 โรงเรียน ยังไม่มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษ ที่มีเครื่องพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษ 1 เครื่อง มี 20 โรงเรียน และมี 2 เครื่อง มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 1 โรงเรียน

ชั้นที่เก็บหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนมีทั้งชนิดที่เป็นชั้นเปิดและชั้นปิด จากการสำรวจ พบว่าห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 30 โรง คิดเป็นร้อยละ 48.39 ใช้ชั้นปิด รองลงมา 26 โรง คิดเป็นร้อยละ 41.93 ใช้ทั้งชั้นเปิดและชั้นปิด และมีโรงเรียนจำนวนน้อยคือ 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 9.68 ที่ใช้เฉพาะชั้นเปิด

ห้องสมุดโรงเรียนที่มีตู้บัตรรายการมี 48 โรง คิดเป็นร้อยละ 77.42 และที่ไม่มีตู้บัตรรายการมี 14 โรง คิดเป็นร้อยละ 22.58 สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่มีตู้บัตรรายการนั้น มีตู้บัตรรายการจำนวนลิ้นชักที่แตกต่างกัน แต่ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 22 โรง คิดเป็นร้อยละ 45.84 นิยมใช้ตู้บัตรรายการจำนวน 30 ลิ้นชัก ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนลิ้นชักตู้บัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียน

จำนวน (ลิ้นชัก)	จำนวนห้องสมุด	ร้อยละ
9	2	4.16
12	5	10.42
16	3	6.25
20	5	10.42
25	3	6.25
30	22	45.84
40	4	8.33
45	3	6.25
60	1	2.08
รวม	48	100

สำหรับห้องสมุดโรงเรียน 48 โรง ที่มีตู้บัตรรายการนั้น ส่วนใหญ่ 40 โรง คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีตู้บัตรรายการแต่ละ 1 ตู้ รองลงมา 7 โรง คิดเป็นร้อยละ 14.59 มีตู้บัตรรายการแต่ละ 2 ตู้ โรงเรียนที่มีตู้บัตรรายการ 3 ตู้ มีเพียง 1 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.08

หนังสือและวารสาร

จากการสำรวจปรากฏว่าจำนวนหนังสือภาษาไทย และภาษาอังกฤษของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนหนังสือภาษาไทย สูงสุด 13,000 เล่ม และต่ำสุด 250 เล่ม ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 21 โรง มีหนังสือภาษาไทยอยู่ระหว่าง 2,001 ถึง 4,000 เล่ม ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วเป็นหนังสือภาษาไทย 3,618.20 เล่ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2855.56 เล่ม ส่วนหนังสือภาษาอังกฤษ มีจำนวนสูงสุด 4,000 เล่ม และต่ำสุด 25 เล่ม ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 23 โรง มีหนังสือภาษาอังกฤษอยู่ระหว่าง 1 ถึง 500 เล่ม ซึ่ง โดยเฉลี่ยแล้วเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ 1,083.29 เล่ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,023.49 เล่ม

สำหรับจำนวนวารสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น จากการสำรวจปรากฏว่ามีจำนวนวารสารภาษาไทย สูงสุด 50 รายการ ต่ำสุด 5 รายการ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วมีวารสารภาษาไทย 19.56 รายการ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.46 รายการ ส่วนวารสารภาษาอังกฤษมีจำนวนสูงสุด 10 รายการ ต่ำสุด 1 รายการ โดยเฉลี่ยแล้วมีวารสารภาษาอังกฤษ 4.35 รายการ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.14 รายการ

จำนวนหนังสือที่ห้องสมุดโรงเรียนซื้อเพิ่มขึ้นในแต่ละปีนั้นมีอัตราแตกต่างกันไปจากการสำรวจปรากฏว่า หนังสือที่ห้องสมุดโรงเรียนซื้อเพิ่มขึ้นในแต่ละปีมีจำนวนสูงสุดถึง 2,500 เล่ม ต่ำสุด 20 เล่ม ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 39 โรง จัดซื้อหนังสือเพิ่มขึ้นในแต่ละปีอยู่ระหว่าง 1 ถึง 500 เล่ม โดยเฉลี่ยแล้วซื้อหนังสือเพิ่มขึ้นในแต่ละปีมีจำนวน 534.62 เล่ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 546.12 เล่ม

งบประมาณ

รายได้ของห้องสมุดโรงเรียนได้รับมาจากหลายทาง เช่น จากเงินงบประมาณประจำปี จากเงินค่าบำรุงการศึกษา มีผู้บริจาค จากค่าปรับ ค่าขายหนังสือพิมพ์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แหล่งที่มาของรายได้ของห้องสมุดโรงเรียน

แหล่งที่มาของรายได้	จำนวน	ร้อยละ
เงินงบประมาณประจำปี	3	4.84
เงินค่าบำรุงการศึกษา	43	69.35
เงินจากผู้บริจาค	3	4.84
เงินค่าปรับและค่าขายหนังสือพิมพ์	23	37.09

จากตารางที่ 8 จะเห็นได้ว่า แหล่งรายได้ของห้องสมุดโรงเรียนมีต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่ 43 โรง คิดเป็นร้อยละ 69.35 ได้จากเงินค่าบำรุงการศึกษา ซึ่งคิดตามจำนวนนักเรียนในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้ รายได้ของห้องสมุดโรงเรียนจึงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียน จากการศึกษาพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 20.97 มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 ถึง 10,000 บาท ต่อปี ซึ่งยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 รายได้ของห้องสมุดโรงเรียน

จำนวน (บาท)	จำนวน (โรงเรียน)	ร้อยละ
50,001 - 55,000	1	1.61
45,001 - 50,000	1	1.61
40,001 - 45,000	2	3.22
35,001 - 40,000	0	0
30,001 - 35,000	4	6.45
25,001 - 30,000	2	3.22
20,001 - 25,000	4	6.45
15,001 - 20,000	2	3.22
10,001 - 15,000	6	9.68
5,001 - 10,000	13	20.97
1,001 - 5,000	9	14.51
ไม่แน่นอน	18	29.03

บุคลากร

นโยบายในการบริหาร และการให้บริการแก่ผู้ใช้ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการ
ดำเนินงานห้องสมุด ผู้มีหน้าที่เหล่านี้ประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ หัวหน้า
แผนกวิชา คณะกรรมการห้องสมุด และครูบรรณารักษ์ซึ่งได้แสดงเป็นการร้อยละของจำนวน
ห้องสมุดในตารางที่ 10 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 จำนวนเจ้าหน้าที่บริหารงานห้องสมุด

ผู้บริหารงานห้องสมุด	จำนวน	ร้อยละ
อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการ	15	24.19
หัวหน้าแผนกวิชา	2	3.22
คณะกรรมการห้องสมุด	4	6.45
ครูบรรณารักษ์	58	93.54

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่บริหารงานห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.54 คือ ครูบรรณารักษ์ และร้อยละ 24.19 ซึ่งเป็นจำนวนรองลงมาคือ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ

จำนวนเจ้าหน้าที่ซึ่งทำงานในห้องสมุดโรงเรียนปรากฏว่า ห้องสมุดโรงเรียน จำนวนสูงสุดร้อยละ 56.45 มี เจ้าหน้าที่ 2 คน เป็นครูบรรณารักษ์ 1 คน และผู้ช่วย บรรณารักษ์ 1 คน ที่มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.61 มีเจ้าหน้าที่ 5 คน โดยเฉลี่ย แล้วมีเจ้าหน้าที่ 1.98 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .87 คน

ผู้ช่วยบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์เพื่อช่วยการทำงาน ของครูบรรณารักษ์ แต่บางโรงเรียนก็ไม่มี จากการสำรวจพบว่า ห้องสมุดโรงเรียน 44 โรง คิดเป็นร้อยละ 70.97 ที่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์ และห้องสมุดโรงเรียน 18 โรง คิดเป็นร้อยละ 29.03 ที่ไม่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์ สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์นั้นมีจำนวนที่ แตกต่างกันดังนี้

ห้องสมุดโรงเรียนที่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์ 1 คน มีจำนวน 38 โรง คิดเป็นร้อยละ

86.36

ห้องสมุดโรงเรียนที่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์ 2 คน มีจำนวน 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 13.64

วุฒิของผู้ช่วยบรรณารักษ์ไม่มีแตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 43.18
มีวุฒิระดับปริญญาตรี ดังปรากฏในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 วุฒิของผู้ช่วยบรรณารักษ์

วุฒิ	จำนวน	ร้อยละ
ม.ศ.3	2	4.54
ป.กศ.สูง	16	36.37
พ.ม.	3	6.82
ปริญญาตรี	19	43.18
ไม่ตอบ	4	9.09
รวม	44	100

ผู้ช่วยบรรณารักษ์นอกจากช่วยทำงานห้องสมุดแล้ว ยังต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น ๆ
อีก เช่น เป็นครูประจำชั้น มีผู้ช่วยบรรณารักษ์ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ที่ต้องเป็นครู
ประจำชั้น และ 33 คน คิดเป็นร้อยละ 75 ที่ไม่ต้องเป็นครูประจำชั้น

สำหรับเจ้าหน้าที่พิมพ์คัตนั้น ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 55 โรง คิดเป็นร้อยละ
88.70 ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่พิมพ์คัต โดยเฉพาะ ครูบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์ต้องทำหน้าที่
นี้ด้วยตนเอง มีห้องสมุดโรงเรียนเพียง 7 โรง คิดเป็นร้อยละ 11.30 ที่มีเจ้าหน้าที่พิมพ์คัต
ประจำห้องสมุดโรงเรียน เป็นที่น่าสังเกตุว่าห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีเจ้าหน้าที่พิมพ์
คัต โดยเฉพาะ ดังนั้นครูบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์จึงต้องทำหน้าที่นี้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้
การดำเนินงานของห้องสมุดไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

นอกจากเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ ห้องสมุดโรงเรียนได้จัดให้มีนักเรียนช่วยงานห้องสมุด ซึ่งแต่ละห้องสมุดได้จัดให้มีในอัตราที่แตกต่างกัน จากการสำรวจปรากฏว่าห้องสมุดโรงเรียนที่มีนักเรียนช่วยงานสูงสุดมีจำนวน 50 คน ห้องสมุดโรงเรียนที่มีนักเรียนช่วยงานต่ำสุดมีจำนวน 2 คน โดยเฉลี่ยแล้วมีนักเรียนช่วยงาน 16.07 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.96 คน โดยมีอัตราชั่วโมงการทำงานในห้องสมุดในสัปดาห์หนึ่ง ๆ แตกต่างกันไป สำหรับชั่วโมงการทำงานในสัปดาห์หนึ่งมีจำนวนสูงสุด 40 ชั่วโมง และที่มีจำนวนน้อยที่สุด 1 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนช่วยงานห้องสมุดในสัปดาห์หนึ่ง 10.05 ชั่วโมง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.86 ชั่วโมง

เป็นที่น่าสังเกตว่าห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ได้นักเรียนช่วยงานห้องสมุดเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านบริการ

บริการของห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนได้ให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้ใช้ห้องสมุด แต่ทุกแห่งมีบริการเหมือนกัน คือ บริการให้ยืมหนังสือ สำหรับบริการอื่น ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนสูงสุดคือ บริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า จำนวน 46 โรง คิดเป็นร้อยละ 74.19 ดังรายละเอียดที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 12

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 บริการต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนที่จัดให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุด

บริการ	จำนวนห้องสมุด	ร้อยละ
ให้ยืมหนังสือ	62	100
ให้ยืมวารสาร	38	61.29
ยืมระหว่างห้องสมุด	4	6.45
หนังสือจอง	36	58.06
ตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า	46	74.19
แนะนำหนังสือที่น่าอ่าน	42	67.74
จัดทำบรรณานุกรม	5	8.07
จัดนิทรรศการ	43	69.36
เล่นิทาน	3	4.83
ฉายภาพยนตร์	8	12.90
หนังสือสำรอง	1	1.61
ทำรายชื่อหนังสือใหม่	1	1.61
ทำวัสดุประกอบการสอน	1	1.61
ขายเครื่องเขียนและทำปกพลาสติกในราคาถูกลง	1	1.61
เสนอข่าวที่น่าสนใจออกไมโครโฟน	1	1.61
ทนายปัญหาชิงรางวัล	1	1.61

ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่เปิดทำการในวันธรรมดา คือ วันจันทร์ถึงวันศุกร์ สำหรับเวลาเปิดทำการนั้น มีห้องสมุดโรงเรียน 1 โรง ที่เปิดระหว่างเวลา 6.45 - 17.10 น. และอีก 1 โรง ที่เปิดระหว่างเวลา 10.00 - 12.00 น. ห้องสมุดโรงเรียนที่เหลือจำนวน 60 โรง เปิดให้บริการระหว่างเวลา 7.00 - 18.30 น. จะเห็นได้ว่าห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีชั่วโมงการให้บริการอยู่ในระดับที่เหมาะสม เพราะเปิดให้บริการก่อนเวลาโรงเรียนเข้า และปิดหลังจากที่โรงเรียนเลิกแล้ว เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าว นักเรียนมีต้องเข้าชั้นเรียน จึงมีเวลาว่างสำหรับจะทำการค้นคว้าในห้องสมุด ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 เวลาเปิด - ปิด ทำการห้องสมุดโรงเรียน

เวลาเปิด	เวลาเปิด		
	7.00 - 7.29	7.30 - 7.59	8.00 - 8.29
เวลาปิด	จำนวน	จำนวน	จำนวน
15.00 - 15.29	3	0	0
15.30 - 15.59	2	2	0
16.00 - 16.29	2	4	1
16.30 - 16.59	3	6	2
17.00 - 17.29	11	12	1
17.30 - 17.59	7	2	0
18.00 - 18.29	2	0	0

การให้บริการหนังสือของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีการจัดหมวดหมู่หนังสือ 61 โรง คิดเป็นร้อยละ 98.39 และที่ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือ 1 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.61 สำหรับโรงเรียนที่มีการจัดหมวดหมู่ ปรากฏว่าทุกโรงเรียนมีการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้ และการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้ นี้ มีคู่มืออยู่หลายฉบับ แต่ฉบับที่ห้องสมุดโรงเรียนใช้มากที่สุดคือฉบับภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย มี 55 โรง คิดเป็นร้อยละ 90.16 และฉบับที่ห้องสมุดโรงเรียนใช้น้อยที่สุดคือ คู่มือการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้ ฉบับที่ 16 มี 1 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.64 ดังปรากฏในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 จำนวนห้องสมุดโรงเรียนที่ใช้คู่มือการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้ ฉบับต่าง ๆ

คู่มือการจัดหมวดหมู่หนังสือแบบทศนิยมของคิวอี้	จำนวน	ร้อยละ
ฉบับที่ 15	2	3.28
ฉบับที่ 16	1	1.64
ฉบับที่ 17	3	4.92
ฉบับภาษาไทยของสมาคมห้องสมุด	55	90.16
รวม	61	100

การทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียน

จากการสำรวจปรากฏว่า ห้องสมุดโรงเรียนที่มีการทำบัตรรายการมี 48 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 77.42 ที่ไม่มีการทำบัตรรายการมี 14 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 22.58 สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่มีการทำบัตรรายการ เริ่มจัดทำบัตรรายการเมื่อ พ.ศ. 2500 เป็นปีแรก และห้องสมุดโรงเรียนที่มีการทำบัตรรายการปีล่าสุดคือ พ.ศ. 2518 ส่วนใหญ่ร้อยละ 41.67 เริ่มจัดทำบัตรรายการขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2518 ดังปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 จำนวนห้องสมุดโรงเรียนที่เริ่มจัดทำบัตรรายการในปีต่าง ๆ

พ.ศ.	จำนวน	ร้อยละ
2500 - 2502	5	10.42
2503 - 2505	4	8.33
2506 - 2508	5	10.42
2509 - 2511	4	8.33
2512 - 2514	1	2.08
2515 - 2518	20	41.67
ไม่ตอบ	9	18.75
รวม	48	100

เป็นที่น่าสังเกตว่า การจัดทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น ได้เริ่มจัดทำกันอย่างจริงจัง เมื่อ 2 หรือ 3 ปีที่ผ่านมา นี้เอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนที่มีการจัดทำบัตรรายการ 48 โรงเรียน ส่วนใหญ่ 20 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 41.67 เริ่มลงมือจัดทำบัตรรายการ สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่จัดทำบัตรรายการให้หนังสือทุกเล่มที่มีอยู่ในห้องสมุด มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 8 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.66 ซึ่งแสดงว่าการจัดทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สมบูรณ์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 การจัดทำบัตรรายการไว้บริการผู้ใช้ของห้องสมุดโรงเรียน

การจัดทำบัตรรายการ	จำนวน	ร้อยละ
จัดทำบัตรรายการให้หนังสือทุกเล่มที่มีอยู่ในห้องสมุด	8	16.66
จัดทำบัตรรายการไว้ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนหนังสือที่มีอยู่	11	22.92
จัดทำบัตรรายการไว้มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนหนังสือที่มีอยู่	9	18.75
เพิ่งเริ่มลงมือจัดทำ	20	41.67
รวม	48	100

การให้เลขผู้แต่งในบัตรรายการ มีห้องสมุดโรงเรียนที่ให้เลขผู้แต่งในบัตรรายการ 12 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25 และที่ไม่ให้เลขผู้แต่งในบัตรรายการมี 36 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 75 การให้หัวเรื่องในบัตรรายการ มีหนังสือหัวเรื่องสำหรับทำบัตรรายการหลายฉบับ จากการสำรวจปรากฏว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือหัวเรื่องสำหรับทำบัตรรายการฉบับที่เป็นภาษาไทย และฉบับที่ห้องสมุดโรงเรียนใช้มากที่สุดคือ หนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือ

ภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย มี 43 โรง คิดเป็นร้อยละ 89.58 และฉบับที่ห้องสมุดโรงเรียนในชั้นยศคือ หนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มี 7 โรง คิดเป็นร้อยละ 14.58 ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 จำนวนห้องสมุดโรงเรียนที่ใช้หนังสือหัวเรื่องสำหรับทำบัตรรายการฉบับต่าง ๆ

หนังสือหัวเรื่องสำหรับทำบัตรรายการ	จำนวน	ร้อยละ
หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน Subject Headings, Used in the Dictionary Catalogs of the Library of Congress.	0	0.00
เซียร์ Sears List of Subject Headings.	10	20.83
หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย	43	89.58
หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	7	14.58

บัตรรายการที่นำออกให้บริการแก่ผู้ใช้ในห้องสมุดโรงเรียนมีทั้งบัตรรายการที่เป็นตัวเขียนและตัวพิมพ์ที่พิมพ์โดยเครื่องพิมพ์ดีด จากการสำรวจพบว่าวิธีการทำบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 43 โรง คิดเป็นร้อยละ 89.58 ใช้พิมพ์ดีด และ 5 โรง คิดเป็นร้อยละ 10.42 ใช้การเขียน

ประเภทของบัตรรายการที่ห้องสมุดโรงเรียนจัดทำ

จากการสำรวจพบว่า บัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 29 โรง คิดเป็นร้อยละ 60.41 จัดทำบัตรรายการไว้ครบชุด คือมีบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง บัตรเรื่อง

และบัตรแจ่มหนังสือ แต่ยังมีห้องสมุดโรงเรียนอีกเป็นจำนวนมากที่จัดทำบัตรรายการไว้
ไม่สมบูรณ์ คือไม่ครบชุด ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 จำนวนห้องสมุดโรงเรียนที่จัดทำบัตรรายการประเภทต่าง ๆ

ประเภทของบัตรรายการ	จำนวน	ร้อยละ
บัตรผูกต่าง หนังสือ บัตรชื่อเรื่อง บัตรเรื่อง และบัตรแจ่มหนังสือ	29	60.41
บัตรผูกต่าง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรเรื่อง	3	6.25
บัตรผูกต่าง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรแจ่มหนังสือ	6	12.50
บัตรผูกต่าง และบัตรชื่อเรื่อง	4	8.33
บัตรผูกต่าง และบัตรแจ่มหนังสือ	4	8.33
บัตรผูกต่าง	1	2.09
บัตรชื่อเรื่อง	1	2.09
รวม	48	100

การจัดเรียงบัตรรายการประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวของห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่
26 โรง คิดเป็นร้อยละ 54.17 จัดเรียงบัตรตามลำดับอักษร และแบบอื่น ๆ ในจำนวนรอง
ลงมา ดังปรากฏให้เห็นในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การจัดเรียงบัตรรายการของห้องสมุดโรงเรียน

การจัดเรียงบัตรรายการ	จำนวน	ร้อยละ
จัดเรียงบัตรตามเลขหมู่หนังสือ	2	4.16
จัดเรียงบัตรตามลำดับอักษร	26	54.17
จัดเรียงบัตรแยกประเภท	20	41.67
รวม	48	100

สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่มีการจัดเรียงบัตรรายการแยกประเภทจำนวน 20 โรงเรียน ส่วนใหญ่ 17 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 85 จัดเรียงบัตรแยกออกจากกันคือบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรเรื่อง นอกนั้นจัดเรียงบัตรรายการแยกประเภทในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังปรากฏให้เห็นในตารางที่ 20

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 การจัดเรียงบัตรรายการแยกประเภท

การจัดเรียงบัตรรายการ	จำนวน	ร้อยละ
บัตรผู้แต่งและบัตรชื่อเรื่องเรียงไว้ด้วยกัน	1	5
บัตรเรื่องเรียงไว้ต่างหาก		
บัตรผู้แต่งเรียงไว้ต่างหาก บัตรเรื่อง และบัตรชื่อเรื่องเรียงไว้ด้วยกัน	2	10
เรียงบัตรแยกออกจากกันคือบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรเรื่อง	17	85
รวม	20	100

นอกจากบริการการทำบัตรรายการของหนังสือแล้วยังมีการทำบัตรรายการสำหรับ
จุลสาร และกฤตภาค จากการสำรวจปรากฏว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 58 โรง คิด
เป็นร้อยละ 93.55 ที่ยังไม่มีการจัดดำเนินการในขั้นนี้สำหรับห้องสมุดโรงเรียนที่จัดทำบัตร
รายการสำหรับจุลสารและกฤตภาคนี้มีจำนวนน้อย คือ 4 โรง คิดเป็นร้อยละ 6.45

ห้องสมุดโรงเรียนได้ให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียน แต่นักเรียนอาจจะไม่สามารถ
ใช้บริการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าครูบรรณารักษ์ไม่สอนวิธีการใช้ห้องสมุด จากแบบ
สอบถามจำนวน 62 ชุด ปรากฏว่าห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 34 โรง คิดเป็นร้อยละ
54.84 ที่ไม่มีการจัดปฐมนิเทศเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดให้นักเรียน มีห้องสมุดโรงเรียนที่
จัดปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดให้นักเรียน 28 โรง คิดเป็นร้อยละ 45.16 สำหรับห้องสมุด
โรงเรียนที่มีการจัดปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนจำนวน 28 โรงนี้ ส่วนใหญ่ 20 โรง

คิดเป็นร้อยละ 71.43 จัดปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนไม่ทั่วทุกชั้น และห้องสมุดโรงเรียน 8 โรง คิดเป็นร้อยละ 28.57 ที่ได้จัดปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนทั่วทุกชั้น

ในการส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าในห้องสมุดนั้น ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่ 54 โรง คิดเป็นร้อยละ 87.10 ได้ดำเนินการสอนโดยส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าในห้องสมุด มีครูในโรงเรียน 8 โรง คิดเป็นร้อยละ 12.90 เท่านั้น ที่ไม่ดำเนินการสอนที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าในห้องสมุด สำหรับการจัดชั่วโมงการใช้ห้องสมุดนั้น ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 38 โรง คิดเป็นร้อยละ 61.29 ไม่มีการจัดชั่วโมงการใช้ห้องสมุดและที่มีการจัดชั่วโมงการใช้ห้องสมุดมี 24 โรง คิดเป็นร้อยละ 38.71

เป็นที่น่าสังเกตว่า ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มิได้จัดให้มีการปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนโดยทั่วถึงทุกชั้น การเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีชั่วโมงการใช้ห้องสมุด ครูบรรณารักษ์จึงไม่มีโอกาสแนะนำวิธีการใช้ห้องสมุดและใช้บัตรรายการแก่นักเรียน จึงเป็นผลให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของบัตรรายการและใช้ห้องสมุดไม่เป็นอันเป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้นักเรียนไม่เข้าใช้ห้องสมุด จากการสำรวจพบว่าจำนวนสูงสุดของนักเรียนที่เข้ามาใช้ห้องสมุดในวันหนึ่ง ๆ มี 600 คน จำนวนต่ำสุด 40 คน ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ 25 โรง มีนักเรียนเข้ามาใช้ห้องสมุดทุกวัน อยู่ในระหว่าง 1 - 100 คน โดยเฉลี่ยแล้วมีนักเรียนเข้าใช้ห้องสมุด 203.00 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 140.68 คน จำนวนสูงสุดของครูที่เข้ามาใช้ห้องสมุดในวันหนึ่ง ๆ มี 40 คน จำนวนต่ำสุดมี 3 คน โดยเฉลี่ยแล้วมีครูเข้าใช้ห้องสมุด 13.18 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.99 คน

จำนวนสูงสุดของหนังสือที่ผู้ใช้ขอยืมในวันหนึ่ง ๆ มี 300 เล่ม จำนวนต่ำสุด 5 เล่ม โดยเฉลี่ยแล้วหนังสือที่ผู้ใช้ขอยืม 73.76 เล่ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 71.50 เล่ม